

היום נלמד בעזרת ה':

תענית דף יח

(בעמוד הקודם)

קושיא על המשך הברייתא (= מגילת תענית): מדוע הברייתא אומרת שאסור להספיד עד סוף חג הפסח, והרי במועד ממילא אסור להספיד בגלל שהוא יו"ט?

תירוץ: כדי לאסור אף את היום שלאחר הפסח בתענית והספד. (= אילו הברייתא לא הייתה אומרת זאת הרי שהיה מותר להספיד לאחר הפסח).

קושיא: תירוץ זה נכון רק לשיטת רבי יוסי הסובר שהימים הכתובים במגילת תענית אסורים בהספד גם **לאחריהם** (שהרי לרבנן אסור רק לפניהם), נמצא א"כ שמגילת תענית היא כרבי יוסי. א"כ קשה על התירוץ של רב לעיל (= לעיל יז: *הקשינו מדוע הברייתא אומרת שמתחילת ניסן אסור להספיד, והרי בתחילת ניסן ממילא אסור להספיד בגלל שזה ראש חודש, וא"כ שהברייתא תאמר שמיום שני בניסן אסור להספיד? ורב תירץ שהברייתא נקטה 'תחילת ניסן' כדי לאסור בהספד אף את היום שלפניו - כ"ט באדר*), שהרי בכ"ט באדר אסור להספיד לא בגלל שהוא יום לפני תחילת ניסן אלא בגלל שהוא יום **שלאחר** כ"ח באדר, שבכ"ח באדר היה יו"ט שבטלה הגזירה שלא יעסקו בתורה, ולפי רבי יוסי אסור להספיד גם ביום שלאחריהם.

אביי מתרץ: הברייתא אומרת ש'מתחילת ניסן' אסור להספיד כדי לאסור את היום שלפניו במקרה שחודש אדר היה מעובר (= ל' יום), ונמצא שיום לפני 'תחילת ניסן' הוא ל' אדר ולא כ"ט (= שאסור בגלל שהו יום שלאחר כ"ח).

רב אשי מתרץ: גם אם מדובר בחודש חסר, עדיין צריך לאסור את כ"ט אדר מדין יום שלפני 'תחילת ניסן', משום שאם נאסור אותו רק בגלל שהוא יום שלאחר כ"ח אדר הרי שהוא היה נאסר רק בתענית, אבל בגלל שכ"ט אדר נמצא בין שני ימים טובים (= כ"ח אדר ו'תחילת ניסן') הוא נאסר גם בהספד.

(המשך בדף הבא ↓)

אמר מר: למדנו לעיל (יז): - מח' בניסן ועד סוף חג הפסח התיישב חג השבועות (= ביארנו לעיל) ואסור להספיד בימים אלו. קושיא: שהברייתא תאמר שמתשעה בניסן אסור להספיד, שהרי בשמונה בניסן ממילא אסור להספיד משום שאז הוקם קרבן התמיד (כפי שלמדנו לעיל - שמתחילת ניסן עד ח' הוקם התמיד)?

תירוץ: כיון שאם יקרה שיגזרו גזירה ויצטרכו לקבוע תענית באחד מהימים הטובים של התמיד (= מתחילת ניסן ועד ח'), הרי שכל אותם שמונת הימים יתבטלו מלהיות ימים טובים, לפי שלא מבטלים לחצאין, אבל היום השמיני של ניסן ישאר יו"ט בגלל שהוא היום שבו התיישב חג השבועות.

אומרת הגמרא: עכשיו שאמרת כך, אפשר לתרץ את הקושיא לעיל (= שנאמר שיום כ"ט באדר אסור להספיד לא בגלל שהוא יום לפני תחילת ניסן אלא בגלל שהוא יום שלאחר כ"ח באדר) - שהברייתא בכונה אמרה שיום כ"ט אדר אסור בגלל שהוא יום לפני תחילת ניסן, משום שאם יגזרו גזירה ויצטרכו לקבוע תענית בכ"ח באדר הרי שעדיין יום כ"ט ישאר אסור בגלל שהוא יום לפני תחילת ניסן.

בהון בהון שתי פעמים: במגילת תענית כתוב "אלין יומיא דלא להתענאה **בהון**, ומקצתהון דלא למיספד **בהון**. רשב"ג סובר שזה בא למעט שרק הימים הטובים עצמם אסורים, אבל לפנייהם ולאחריהם מותר.

כי אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי אדלא להתענאה: כלומר מה שרבי יוחנן אמר שהלכה כרבי יוסי זה רק לגבי שאסור להתענות ביום שלפני הימים הכתובים במגילת תענית, אבל ביום שאח"כ מותר, וזה כרבי יוסי, שהרי לר"מ גם לפנייהם מותר. אבל הוא לא סבר כרבי יוסי לגבי זה שאסור להספיד גם ביום שלאחריהם, אלא בזה הוא סבר שהלכה כר"מ שלפניהם אסור ולאחריהם מותר.

אע"פ שאמרו מקדימין... מותרין בהספד ותענית: הגמרא עוסקת בעניין זמן קריאת מגילת אסתר. במשנה במס' מגילה נאמר שבני כרכים המוקפים חומה מימות יהושע בן נון קוראים את המגילה בט"ו באדר, ובני הכפרים ועיירות שלא מוקפות חומה קוראים בי"ד. בני הכפרים יכולים להקדים את קריאת המגילה ל"א / י"ב / י"ג (הטעם מבואר במס' מגילה). הימים שהקדימו לקרוא בהם מותרים בהספד ותענית (אף שי"ד וט"ו אסורים).

עפ"י זה הגמרא מקשה: במה עוסקת המשנה במס' מגילה שאם הקדימו מותרים בהספד ותענית? אם מדובר בבני הכרכים שקוראים בט"ו והקדימו ל"ד, והרי הם אסורים משום שבמגילת תענית כתוב שי"ד וט"ו אסורים בהספד ותענית, ובני הכרכים אסורים גם בי"ד ובני הכפרים אסורים גם בט"ו.

אלא מדובר בבני הכפרים שקוראים בי"ד והקדימו ל"ג? גם זה אי אפשר לומר! שהרי בי"ג באדר הוא 'יום ניקנור' (= הגמרא תבאר לקמן) האסור בהספד ותענית.

אלא מדובר בבני הכפרים שקוראים בי"ד והקדימו ל"ב? גם זה אי אפשר לומר! שהרי בי"ג באדר הוא 'יום טוריינוס' (= הגמרא תבאר לקמן) האסור בהספד ותענית.

אלא בהכרח מדובר שבני הכפרים הקדימו וקראו בי"א, ועל זה כתוב שהם מותרים בהספד ותענית למרות שהוא יום לפני 'יום טוריינוס'! וא"כ קשה איך רבי יוחנן פסק כרבי יוסי שאסור להתענות ביום שלפניהם, והרי הלכה כסתם משנה, והסתם משנה אומרת שמותר להתענות ולהספיד ביום שלפני 'יום טוריינוס'!

תירוץ: באמת מדובר שבני הכפרים הקוראים בי"ד הקדימו ל"ב, אלא שביטלו את 'יום טוריינוס' הואיל ונהרגו בו שמעיה ואחיה שהיו חסידים (= לא התבאר מי הם), ולכן הוא מותר בהספד ותענית!

קושיא: עדיין י"ב אסור בהספד ותענית משום שהוא יום לפני 'יום ניקנור'.

תירוץ: אם את היום טוב של י"ב בעצמו ביטלו והתירו להתענות בו, הרי שבוודאי הוא אינו אסור בגלל שהוא היום שלפני 'יום ניקנור'.

למדנו במשנה לעיל - שלא גוזרים תענית בחנוכה ופורים, ואם התחילו אין מפסיקים: הגמרא דנה מהי 'התחלה':

לדעת רב אחא: אם התחילו להתענות שלוש תעניות (= שני חמישי ושני), הרי שאם חל חנוכה או פורים אח"כ לא מפסיקים. לדעת רב אסי: אפילו תענית אחת נחשבת להתחלה.

אמר רב יהודה אמר רב זו דברי רבי מאיר: כעת הגמרא עוברת להמשך דברי המשנה לעיל - 'אמר רבי מאיר אע"פ שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין, מודה היה שאין משלימין'.

הדרן עלך סדר תעניות כיצד

(המשך בדף הבא ↓)

פרק שלישי. משנה: צמחים ששנו: כגון שבמקום חיטה צמחו קוצים.

בין גשם לגשם: בין רביעה ראשונה לשניה.

